

**Katedra Źródłoznawstwa, Archiwistyki i Dydaktyki Historii
Instytut Historii KUL**

Plan badawczy

Nowo powstała 1 marca br. Katedra Źródłoznawstwa, Archiwistyki i Dydaktyki Historii, działająca w strukturach Instytutu Historii KUL, prowadzi badania źródłoznawcze, łącząc uprawianie klasycznych nauk pomocniczych historii (paleografii, dyplomatyki, statystyki, demografii historycznej) i archiwistyki z nowoczesnymi technologiami w zakresie edytorstwa historycznego i digitalizacji zespołów źródeł wytwarzanych przede wszystkim przez instytucje kościelne od średniowiecza do czasów najnowszych.

W Katedrze zatrudnionych jest sześciu pracowników, którzy realizują indywidualne i zespołowe projekty badawcze związane z przygotowaniem krytycznych edycji źródłowych, opracowaniem inwentarzy archiwalnych, a także tworzeniem udostępnianych on-line repozytoriów cyfrowych. Obecnie badania prowadzone są w następujących obszarach:

- edytorstwo źródeł historycznych (P. Kras, T. Nowicki, P. Rachwał, N. Turkiewicz)
- paleografia i kodykologia (P. Kras)
- archiwistyka i dzieje ustroju (T. Nowicki, ks. G. Bujak, P. Rachwał, R. Derewenda)
- demografia i statystyka historyczna (P. Rachwał, T. Nowicki)
- dydaktyka historii: analiza programów nauczania historii w szkołach podstawowych i średnich, propedeutyka i dzieje szkolnictwa (J. Szady, R. Derewenda)
- chronologia, komputystyka i kosmologia średniowieczna i nowożytna (N. Turkiewicz)

Plany badawcze pracowników Katedry:

Ks. dr hab. Grzegorz Bujak, prof. KUL

1. Studia źródłoznawcze nad dziejami polskiego katolicyzmu w okresie międzywojennym.
2. Badania nad Kościołem katolickim i społeczeństwem II RP
3. Analiza struktur organizacyjnych Kościoła katolickiego w II RP
4. Studia porównawcze nad procesami modernizacyjnymi w polskim katolicyzmie w I poł. XX w.

Dr Robert Derewenda

1. Badania nad najnowszą historią Kościoła katolickiego w Polsce.
2. Opracowanie monograficzne historii Ruchu Domowy Kościół – gałęzi rodzinnej Ruchu Światło-Życie w latach 1973-2001.
3. Inwentaryzacja i krytyczne opracowania źródeł do dziejów Ruchu Światło-Życie w latach 1969-2019” udział w projekcie pt. „Krajowe Kongregacje Odpowiedzialnych Ruchu Światło-Życie – programy, uczestnicy, archiwalia”.
4. Opracowanie monografii nt. historii Niezależnego Związku Zawodowego Milicjantów.
5. Dydaktyka historii: programy nauczania historii i metodologia ich realizacji w szkole średnie.

1. Procesy *in causa fidei* w piętnastowiecznej Polsce: technologia rejestracji, struktura, funkcje dokumentacji.
Badania stanowią kontynuację badań prowadzonych od końca lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Ich celem będzie przygotowanie łacińsko-polskiej edycji procesów utrakwistów na Kujawach w XV wieku w oparciu o *acta episcopalia* i akta konsystorskie diecezji włocławskiej. Edycja wraz ze zbiorem studiów zostanie przygotowana we współpracy z dr. hab. Adamem Szwedą z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Poznaniu w ramach grantu NPRH Fundamenty *Epoka jagiellońska i jej dziedzictwo w I Rzeczypospolitej do 1795 r.: historia religii i kultury, dzieje idei* afiliowanym przy Polskim Towarzystwie Historycznym.
2. Badania nad pobożnością dynastii jagiellońskiej
Wychodząc od prac s. prof. U. Borkowskiej nad modlitewnikami królewskimi zostanie przygotowana krytyczna edycja modlitewnika Aleksandra Jagiellończyka, znajdującego się w British Library w Londynie, który jest jednym z najcenniejszych zabytków tego typu. Publikacja planowana na rok 2022 zostanie przygotowana we współpracy z prof. dr. hab. Markiem Walczakiem z Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach grantu NPRH Fundamenty: *Epoka jagiellońska i jej dziedzictwo w I Rzeczypospolitej do 1795 r.: historia religii i kultury, dzieje idei* afiliowanym przy Polskim Towarzystwie Historycznym.
3. Przygotowanie nowej angielskiej monografii na temat beginek świdnickich i działalności inkwizycyjnej na Śląsku, z edycją łacińsko-angielską protokołu przesłuchań z 1332 roku Planowana publikacja zostanie przygotowana wspólnie z dr. hab. Tomaszem Gałuszką OP z Papieskiego Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie w ramach grantu NPRH Universalia 2.1, afiliowanym przy Wydziale Nauk Humanistycznych KUL (2019-2021). W oparciu o polską monografią pt. *Proces beginek świdnickich w 1332 roku: studia historyczne i edycja łacińsko-polska*, Lublin 2017 (wydanie drugie poprawione, Lublin 2018), która w 2018 roku otrzymała II Nagrodę im. Stefana Kuczyńskiego przyznawaną przez „Studia Źródłoznawcze” za najlepszą monografię w dziedzinie nauk pomocniczych historii zostanie przygotowana przepracowana angielska monografia, która ukaże się w serii „Heresy and Inquisition in the Middle Ages” w ramach York Medieval Press i zostanie wydana przez zasłużone brytyjskie wydawnictwo Boydell & Brewer.
4. Opracowania studium źródłoznawczego pt. *Herezja i inkwizycja w średniowiecznej Polsce*, w którym zostaną w sposób systematyczny przeanalizowane różne rodzaje źródeł do badań nad heterodoksją i przemocą religijną w późnośredniowiecznej Polsce. Monografia będzie propozycją nowoczesnej refleksji na strukturę, dyskurs i wartość poznawczą tekstów średniowiecznych, której celem będzie przełamanie tradycyjnych narracji związanych z postrzeganiem polskiego husytyzmu. Równie ważne będzie ukazanie konstrukcji i technologii wytwarzania dokumentacji sądów kościelnych, które rozpatrywały sprawy związane z herezją.
5. Badania nad życiem i poglądami Andrzeja Gałki z Dobczyna
Projekt zakłada przygotowanie krytycznej łacińsko-polskiej edycji korespondencji Andrzeja Gałki z Dobczyna i listów z nim związanych wraz ze studium monograficznym poświęconym karierze, poglądom Andrzeja Gałki i jego konfliktowi z biskupem krakowskim Zbigniewem Oleśnickim.

1. Ukończenie opracowania spuścizny archiwalnej ks. prof. Tadeusza Stycznia.
Dokumentacja aktowa spuścizny jest już opracowana zewnętrznie oraz wewnętrznie. Opracowania wymaga jeszcze dokumentacja fotograficzna (kilkaset fotografii różnych formatów oraz negatywy). Obecnie trwające prace polegają na kolejnym szczegółowym przejrzaniu dokumentacji aktowej oraz pisaniu inwentarza archiwalnego do spuścizny. W roku 2020 planowane jest uporządkowanie fotografii oraz wydanie wersji drukowanej inwentarza wraz ze szczegółowym wstępem opracowanym zgodnie z zasadami metodyki archiwalnej. Te prace prowadzę wspólnie z drem Grzegorzem Misiurą z Pracowni Badan nad Dziejami KUL
2. Elektroniczne Archiwum Ośrodka Badań nad Myślą Jana Pawła II – Instytut Jana Pawła II: przygotowanie bazy danych i komentarza merytorycznego
Z Ośrodkiem Badań nad Myślą Jana Pawła II – Instytutem Jana Pawła II planowane jest złożenie projektu w trwającej edycji NPRH (kierownik dr hab. Agnieszka Lekka-Kowali, prof. KUL), którego celem będzie uporządkowanie, uzupełnienie, opracowanie i udostępnienie zasobów archiwalnych związanych z działalnością Ośrodka Badań nad Myślą Jana Pawła II KUL „Instytut Jana Pawła II KUL” w formie bazy danych dostępnej on-line (na zasadach Open Access). Udostępnianym zasobom będzie towarzyszył komentarz merytoryczny z analizą prowadzoną w kierunku wytyczenia nowych zagadnień i obszarów badawczych. Zadania prowadzone wspólnie z drem Robertem Derewendą polegać będą na uporządkowaniu i opracowaniu zasobów w formie profesjonalnego, nowoczesnego archiwum cyfrowego. Oprócz tego w planach jest uzupełnienie opracowania zasobów Instytutu o informacje o Instytucie i jego krajowych i międzynarodowych kontaktach poprzez przeprowadzenie kwerend w ośrodkach polskich (Trzebinia, Kraków – archiwum archidiecezjalne i zakonne, Bagno – dom prowincjonalny Salwatorianów; Warszawa – archiwa: nuncjatury, Episkopatu Polski i IPN) i zagranicznych (Rzym – Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II oraz archiwum domu generalnego Salwatorianów, Liechtenstein, USA – archiwa Akademii Filozoficznej w Dallas, z którą Instytut współpracował).
3. Księgi metrykalne Lubelszczyzny z czasów zaboru austriackiego - inwentaryzacja, digitalizacja i opracowanie

W projekcie, którego kierownikiem jest dr hab. Piotr Rachwał, składanym w trwającej obecnej edycji NPRH, planowany jest mój udział jako wykonawcy w uzupełnieniu bazy danych elementami treści zawartymi w materiale źródłowym. W planach badawczych, które będą realizowane w ramach projektu konieczne będzie powiązaniem konkretnych obszarów na materiale źródłowym z odpowiednimi rekordami z bazy danych.
4. Opracowanie monografii dotyczącej historii III Liceum Ogólnokształcącego im. Unii Lubelskiej w Lublinie
Od kilku lat trwają prace nad przygotowaniem monografii dotyczącej historia szkoły, która w 2021 roku będzie obchodzić stulecie swojego istnienia. W książce współautorskiej (z Joanną Szady oraz Dorotą Weredą z Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Siedlcach) jestem odpowiedzialny za opracowanie części prozopograficznej dotyczącej nauczycieli oraz uczniów. Na obecnym etapie niemal ukończona jest kwerenda archiwalna. Pod koniec przyszłego roku planowane jest wydanie drukiem dziejów szkoły.
5. Opracowanie monografii dotyczącej dziejów Konwiktu Księży Studentów KUL

Zadanie zlecone Pracowni Badań nad Dziejami KUL przez JM Księdza Rektora. Efektem tych badań ma być monografia wieloautorska omawiająca różne aspekty związane z dziejami budynku. Mój udział polega na opisanu zasobu archiwalnego znalezionej w konwikcie, sięgającego lat 50. Te prace już trwają i część tego odnalezionej zasobu jest już opisana. We współpracy z dr hab. Ireną Wodzianowską zostanie przygotowany rozdział dotyczący mieszkańców konwiktu.

Dr hab. Piotr Rachwał

1. Badania porównawcze nad ruchem naturalnym ludności Lubelszczyzny w okresie nowożytnym: przemiany ludnościowe: historia rodziny i ekonomiczne aspekty funkcjonowania gospodarstwa domowego. W ramach prowadzonych prac zostanie stworzona baza danych gromadząca masowe informacje statystyczne i demograficzne o faktach ruchu naturalnego. Dzięki niej możliwe będzie określenie prawidłowości rozwoju ludnościowego a procesami gospodarczo-społecznymi i czynnikami klimatycznymi.
2. Studia archiwistyczne dotyczące zabezpieczanie i upowszechnianie źródeł historycznych do badań społeczno-gospodarczych i demograficznych. W ramach prowadzonych prac zostanie rozbudowany portal internetowy, na którym udostępniane są księgi metrykalne [ksiegimetrykalne.pl].
3. Badania genealogiczne, które umożliwią identyfikację osób występujących w analizowanych i opracowywanych zespołach źródeł.

Dr hab. Joanna Szady

1. Przygotowanie opracowania w zakresie zagadnień historycznych, krajoznawczo-turystycznych i dydaktycznych w formie tekstów naukowych wraz ze wzbogacaniem własnego warsztatu naukowo-badawczego i przekazywaniem nabytej wiedzy i umiejętności w środowiskach naukowych i pozanaukowych.
2. Studia źródłoznawcze w zakresie dziejów żeńskich zgromadzeń zakonnych oraz historii edukacji szkolnej i pozaszkolnej.
3. Upowszechnianie wiedzy i wymiana doświadczeń badawczych oraz pozyskiwanie i opracowywanie nowych źródeł historycznych w zakresie historii społecznej, historii Kościoła, edukacji i turystyki kulturowej.

Dr Natalia Turkiewicz

1. Wydanie monografii będącej pokłosiem rozprawy doktorskiej (*Computus chirometralis Jana z Głogowa. studium chronologii technicznej z przekładem i komentarzem*, Rzeszów 2020 (przyjęta do druku).
2. Rozpoczęcie prac nad przygotowaniem publikacji będącej podstawą w przewodzie habilitacyjnym z zakresu chronologii i komputystyki średniowiecznej i nowożytnej.
3. Opracowanie kilku artykułów naukowych z zakresu komputystyki i kosmografii dotyczących m.in. traktatów Durandusa i Bedy Czcigodnego ze szczególnym zwróceniem uwagi na warstwę pojęciową.
4. Planowany udział w projekcie: *Księgi metrykalne Lubelszczyzny z czasów zaboru austriackiego - inwentaryzacja, digitalizacja i opracowanie*. W projekcie, którego kierownikiem jest dr hab. Piotr Rachwał, składanym w trwającej obecnej edycji NPRH, planowany jest mój udział jako wykonawcy w uzupełnieniu bazy danych elementami treści zawartymi w materiale źródłowym i analiza danych pod kątem językowym.
5. Planowany udział w projekcie dotyczącym wydania najstarszych ksiąg metrykalnych parafii w Lublinie.